

KÖRNYEZETI KONFLIKTUS ÉS AKKUMULÁTORIPARI BERUHÁZÁS GÖDÖN: A SZOLIDARITÁS LEHETŐSÉGEI ÉS AKADÁLYAI A KÖZÖSSÉGI ELLENÁLLÁSBAN¹

Szalai Alida

Bevezetés

A tanulmány a zöld kriminológia elméleti keretében, dokumentumelemzés és félig-strukturált interjúk alapján vizsgálja a gödi Samsung SDI által okozott környezeti és társadalmi konfliktust. A rövid elméleti áttekintést követően a zöld gazdaság és az elektromobilitás kritikus kérdéseit is tárgyalja, hogy a gödi esetet tágabb kontextusban lehessen értelmezni. Ezt követően bemutatja annak a szabályozási környezetnek néhány elemét, amelyben a magyarországi akkumulátoripari beruházások megvalósultak az Orbán-kormány idejében. A tanulmány második része a helyi ellenállás megnehezítésének körülményeibe, valamint a közösségi szolidaritás megerősödésének lehetséges akadályaiiba enged betekintést.

¹ Jelen tanulmány a szerző doktori kutatásán alapul. A kutatás zöld kriminológiai keretben vizsgálja a környezeti károkozás társadalmi kontrollját, amelynek egyik elemzési dimenziója az ellenállás kontrollja és elnyomása. Az ellenállás elnyomásának elméleti keretét a gödi esettanulmány elemzésével a szerző alábbi tanulmánya mutatja be: Szalai Alida (2025) A környezeti károkozás társadalmi kontrollja: az ellenállás kontrollja egy magyarországi esettanulmány tükrében. *Kriminológiai Közlemények*, 85, 195-214. Jelen írás, amelyen az INTERFACED Horizon Europe kutatási projekt keretében dolgozott a szerző, eltérő elemzési fókuszot alkalmaz. A környezeti konfliktusok civil társadalmi dimenzióit, különösen az egyesület működésének nehézségeit, ezzel kapcsolatban a szolidaritás lehetőségeit és akadályait állítja a vizsgálat középpontjába, amely viszont a magyarországi kontextusból adódóan sok ponton kapcsolódik az ellenállás kontrolljához és elnyomásához.

A környezeti kár vagy ártalom tágabb kategória, mint a környezetkárosító bűncselekmények.² A kriminológiában a környezeti kár megjelenhet a fehérgalléros bűnözést, a gazdasági bűncselekményeket, az állami, a vállalati, illetve az állami-vállalati bűncselekményeket vizsgáló kutatásokban is.³ A kilencvenes évek elején alakult ki a zöld kriminológia ernyőfogalma (Lynch, 1990), amely egybefogta a környezeti károkozással kapcsolatos kriminológiai kutatások eredményeit, miközben megőrizte az eltérő elméleti irányzatok sokszínűségét. South (2009) a környezeti károkat a természeti erőforrások túlzott mértékű kiaknázásával és elpazarlásával írja le, amely nem választható el a globális piac működésének gyakorlataitól, így a kriminológia itt elsősorban nem büntetőjogi kérdéseket vizsgál. Egyik alaptétele a zöld kriminológiai irányzatnak, hogy a legtöbb környezeti kár a legalitás és az illegalitás folytonosságán található szürke zónában helyezkedik el (Ruggiero & South, 2010). Vannak a környezeti károkozásnak olyan formái, amelyekre már a büntetőjog is reagál, de sok esetben ezek olyan ártalmak, amelyek büntetőjogi fogalmak között nem értelmezhetők, azonban olyan alapvető emberi jogokat sérthetnek, mint például az egészséghöz, az élelemhez, a vízhez (Zaitch et al., 2014), valamint az egészséges környezethez való jog. Mint ahogyan azt a gödi esetben is láthatjuk majd, az adott környezeti konfliktus egyszerre vet fel emberi jogi, közigazgatási, környezetpolitikai és civil társadalmi kérdéseket. A zöld kriminológia tehát itt olyan elemzési keretként jelenik meg, amely lehetővé teszi e különböző dimenziók összekapcsolását a környezeti károk mögött meghúzódó állami és vállalati hatalmi struktúrák elemzésével.

Elektromobilitás és környezeti károk

Az európai uniós zöld megállapodás az üvegházhatású gázok kibocsátásának nullára csökkentését szerette volna elérni 2050-ig (European Commission [EC], 2019).⁴ Az eredeti uniós célkitűzés szerint 2035-re az új, 2050-re az összes személygépkocsinak elektromos meghajtásúnak kellett volna lennie (EC, 2022). Ehhez képest más célkitűzést tartalmaz a zöld megállapodást kiegészítő Tiszta Ipari Megállapodás,

² A tanulmányban használt „környezeti kár” fogalom nem azonos a magyar környezetvédelmi jogban, illetve a büntetőjogban használt környezetkárosítás terminológiájával. A zöld kriminológia nemzetközi szakirodalmában alkalmazott *environmental harm* fogalom fordításaként használom – a környezeti ártalom szinonimájaként – amely a jogilag megállapított károkozásnál tágabb kategória. Magában foglalja azokat a társadalmi és ökológiai ártalmakat is, amelyek nem feltétlenül minősülnek jogilag (közigazgatási vagy büntetőjogi) megállapított környezetkárosításnak, ugyanakkor jelentős negatív következményei lehetnek az emberekre és az ökoszisztémákra.

³ Ezeknek kutatásoknak Edwin Sutherland (1949) fektette le az alapját a fehérgalléros bűnözés koncepciójával.

⁴ Lásd bővebben az Európai Zöld Megállapodásról: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
Ezt 2026. februárban – részben a zöld megállapodásra épülve – felváltotta a Tiszta Ipari Megállapodás (*Clean Industrial Deal*): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_550

amelynek keretei lehetőséget adnának arra, hogy bizonyos feltételek mellett 2035 után se kelljen teljesen leállni a belső égésű motoros autók gyártásával (EC, 2025).

Az elektromobilitáshoz szükséges akkumulátorok gyártásához különböző környezeti ártalmakat és környezetpusztító gyakorlatokat kapcsolhatunk. Ide tartoznak a nyersanyagok – köztük a lítium, a nikkel és a kobalt – bányászatából eredő károk (Marin et al., 2023; Dunlap et al., 2024), az akkumulátorok gyártásának hatalmas víz- és energiaigénye és környezetszennyezése, valamint a selejtekt és a hulladékok tárolása és tervezett újrahasznosítása által okozott szennyezés (Abelvik-Lawson, 2019; Györffy, 2023; Éltető, 2024). Így az elektromos autók a nagyvárosok tiszta levegőjét biztosíthatnák, de ezek tömeges bevezetésével az autóhasználatból eredő környezeti károk nem tűnnek el, csak átalakulnak és áthelyeződnek. Polyák (2024) szerint egy ténylegesen fenntartható megközelítésnek nem az egyéni autóhasználat fenntartásáról kellene szólnia, hanem éppen ellenkezőleg, az autóhasználat csökkentéséről, és ezzel együtt az alternatív közlekedési módok és a tömegközlekedés támogatásáról. A tömegközlekedés infrastruktúrájának fejlesztése és fenntartása hosszú távon hozzájárulna a stabilabb munkahelyek megteremtéséhez is (Polyák, 2024).

Az elektromobilitás a zöld energiaátmenet sodrába csatlakozik. A nemzetközi szakmai és a politikai diskurzusok túlnyomó részében úgy jelenik meg a zöld átmenet, mint az ökológiai válság egyetlen lehetséges alternatívája (Dunlap et al., 2024), ezáltal az elektromobilitás úgy, mint a közlekedésből eredő szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének legjobb módja. Mivel a kapitalizmus lételeme a folyamatos növekedés, a tőke azért keres új területeket a befektetéseknek és a fogyasztásnak, hogy fenntartsa a felhalmozást (Foster, 2002). Dunlap és szerzőtársai (2024) szerint a zöld extraktívizmus a különböző társadalmi és ökológiai válságokat arra használja fel, hogy zöldként újrapozícionált szerepének legitimitása mögé bújva megerősítse a meglévő piacokat, illetve új piacok létrehozásával növelje a profittermelést. Így a gazdasági növekedésre való törekvés a zöld gazdaság esetében is igen sok társadalmi konfliktus és környezeti kár forrása lesz. Ráadásul a klímaváltozás mérsékülésének és a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének retorikájával felvértezve az elektromobilitás olyan erős gazdasági és politikai érdekeket mozgathat meg, amelyek hatással lehetnek a helyi közösségek ellenállására és annak elnyomására, valamint a helyi szolidaritás alakulására is.

Az Európai Uniónak az akkumulátor-értéklánccal kapcsolatban kettős feladata van. Egyrészt a nyersanyag-kitermeléstől az újrahasznosításig önellátásra kell törekednie (Györffy, 2023a), de ezzel együtt biztosítania kell az autóipar számára a megfelelő mennyiségű akkumulátorgyártást, amit egyelőre a beáramló kelet-ázsiai beruházások tesznek meg (Stubnya, 2025). De milyen környezeti következményei vannak ennek Magyarországra nézve, ahol 2017 óta több mint negyven akkumulátorgyártáshoz kapcsolódó beruházást jelentett be az Orbán-kormány (Előd & Weiler, 2024)? Ezek a beruházások Magyarországon a megengedő szabályozási környezet és gyenge hatósági kontroll következtében számos környezeti ártalommal járnak. Többek között erdőirtással, levegő-, víz-, talaj- és zajszennyezéssel (Éltető, 2023, 2024). Ráadásul azok

a dolgozók is veszélyeztetettek, akik közvetlenül ki vannak téve a toxikus anyagoknak és sokszor védőfelszerelés nélkül, valamint nem megfelelő munkakörülmények között dolgoznak, amelyeknek komoly egészségügyi következményeik vannak (Merk et al., 2024). A Magyar Tudományos Akadémia Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának (MTA FFEB, 2023)⁵ állásfoglalása is felhívja a figyelmet a magyarországi akkumulátorgyártás kockázataira és potenciális környezetszennyezésére.

Gagyí és szerzőtársai (2024) arról írnak, hogy Magyarországon a kapitalizmus történetét a félperifériás függő helyzet jellemzi. Ez a rendszerváltás után a nyugati befektetésektől való függő helyzetet jelentette, amelyben kiemelt szerepe volt a német autóipari beruházásoknak – amelyek az olcsó természeti erőforrásokat és munkaerőt célozták (Karas, 2023) –, és amely nem szűnt meg az uniós csatlakozással sem (Gagyí et al., 2024). Ettől nem volt függetleníthető az a szándéka az Orbán-kormánynak, hogy Magyarország *akkumulátor-nagyhatalommá* váljon (Polyák, 2024). A dél-koreai és a kínai befektetések miatt a Fidesz akkumulátorstratégiája az európai uniós iparpolitikával összhangban, de attól részben elszigetelten futott (Czifrusz, 2022). Az EU a főként német autóipar védelmének érdekében annak ellenére támogatja a magyar akkumulátorstratégiát (Polyák, 2024), hogy annak alappillére a kelet-ázsiai vállalatok által felépülő akkumulátor-értéklánc (Czifrusz, 2022), amely környezeti és geopolitikai kockázatot is jelent (Polyák, 2024). Az EU támogatása konfliktushordozó lehet abból a szempontból, hogy az akkumulátorgyárak és az értéklánchoz tartozó további üzemek létesítésénél az érintett közössége teljesen magukra maradnak.

Környezeti konfliktus Gödön

2024 márciusa és júliusa között összesen tizenegy interjú készült a szerző doktori kutatásának keretében a Göd-ÉRT Környezetvédelmi és Városvédő Egyesület három tagjával, valamint gödi lakosokkal. A Samsung SDI környezeti károkozása mögött álló vállalati és állami szereplőkkel nem sikerült interjút készíteni, mivel Göd város önkormányzata, a Samsung SDI és a Pest Vármegyei Kormányhivatal nem válaszoltak a megkeresésre.⁶ Ez jól tükrözi azt, hogy a kritikai kriminológiai kutatások egyik legnagyobb kihívása az, hogy olyan hatalmi pozícióban lévő vállalati és állami szereplők narratíváihoz férjenek hozzá, akik érintettek vagy információval rendelkeznek az adott ügyben (Beizsley, 2019). Emiatt a tanulmány a mögöttes érdekkonfliktusok feltárásához másodlagos adatokra és a rendelkezésre álló interjúkra támaszkodik.

⁵ Az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának állásfoglalása a Magyarországon jelenleg működő, telepítés alatt álló és jövőben telepítendő akkumulátorgyárak ügyében: <https://mta.hu/fenntarthato-fejlodes/az-mta-fenntarthato-fejlodes-elnoki-bizottsaganak-ffeb-allasfoglalasa-a-magyarorszagon-jelenleg-mukodo-telepites-alatt-allo-es-jovoben-telepitendo-akkumulatorgyarak-ugyeben-113218>

⁶ A 2026-os Tisza-győzelem és kormányváltás után látványosan megváltozott a kommunikáció az önkormányzat és a vállalat részéről. Többek között részt vettek lakossági fórumon, valamint a Samsung SDI a helyi civileket is fogadta a gyárban, hogy a zajszennyezésről egyeztessenek.

A gödi Samsung SDI működésével kapcsolatban – valamint, hogy jobban megértsük azt az intézményi kontextust, amelyben a helyi civileknek kellett dolgozniuk – a magyarországi szabályozási környezetet, valamint a környezetvédelem szisztematikus kormányzati leépítését is érdemes figyelembe vennünk a 2010-es évektől kezdődően. Ennek során az állami részvétel a környezetvédelemben teljesen leépült, sőt a környezetet károsító beruházások minél gyorsabb engedélyeztetése volt megfigyelhető.⁷ A 2002 óta működő Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumot a 2010. évi XLII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról megszüntette. A Magyar Akkumulátor Szövetség 2023-as műhelytanulmánya is felhívja a figyelmet a magyarországi akkumulátorgyártás szabályozási és stratégiai hátterének hiányosságaira, amelyben a felelős minisztériumok és hatóságok átláthatatlansága komoly probléma, mivel a környezetvédelemmel kapcsolatos felelősségi körök több minisztérium között oszlottak meg, amely sok esetben átláthatatlanná tette a hatásköröket (Nemes et al., 2023).

A magyarországi akkumulátoripari beruházások engedélyezése az Orbán-kormány időszakában következetes mintázatot mutatott. A beruházásokról a helyi lakosság érdemi bevonása és tájékoztatása nélkül születtek döntések, miközben 2024-ig a legtöbb esetben nem volt kötelező környezeti hatásvizsgálat lefolytatása, valamint egységes környezethasználati engedély megszerzése. A környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásokat a 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet szabályozza, amely a környezetvédelmi hatóság előzetes vizsgálatára bízta annak döntését, hogy szükséges-e környezetvédelmi engedély. A hatóságok ezt az előzetes vizsgálatot a legtöbb akkumulátoripari beruházás esetében azzal zárták le, hogy a tervezett beruházásnak „*nincs jelentős környezeti hatása*”, amelyet a Magyar Mérnöki Kamara Környezetvédelmi Tagozata is kifogásolt (Magyar Mérnöki Kamara, 2023).

A szabályozást 2024 nyarán módosították, amikor minden akkumulátoripari beruházás esetében kötelezővé tették a környezeti hatásvizsgálatot. A környezeti hatásvizsgálat azonban önmagában nem jelent garanciát a környezeti károk megelőzésére (Éltető, 2024), mint ahogyan azt még a rendeletmódosítás előtt a Samsung SDI esetében tapasztalhatták a civilek. Bár öt év után, 2023 decemberében sor került az egységes környezethasználati engedély kiadására, a civilek és szakértők szerint nem felelt meg az alapvető követelményeknek, ezért a Göd-ÉRT Egyesület peres úton megtámadta. A Samsung SDI esetében a problémát tovább súlyosbította, hogy a hatósági ellenőrzések során feltárt szabálytalanságokat nem szankcionálták a vállalat számára visszatartó erővel (Csengel, 2024).

⁷ A környezetvédelmi minisztérium leépítésével párhuzamosan különböző környezeti károkat okozó és környezetpusztító beruházások élveznek állami támogatottságot (Horn, 2024). Többek között erre példa a Fertő tóhoz tervezett turisztikai beruházás, valamint a Balaton partjának folyamatos beépítése a Nemzeti Együttműködés Rendszeréhez (NER) köthetően (Horn, 2021). A kormányközeli vagy részben állami tulajdonú vállalatoknál is találunk példákat környezetszennyezésre, valamint annak súlyosságának eltussolására. Ilyen volt 2024-ben a MOL súlyos olajszennyezése Gárdonyinál, amelyet először csak sokkal kisebb mennyiségben ismertek be, ráadásul az érintettek kompenzálása sem volt megfelelő (Tálos és Pápai, 2025).

A gödi Samsung SDI 2017-ben kezdte meg működését a tesztüzemmel, amely során világossá vált, hogy a gyár működése zajszennyezéssel jár, ami azóta is kardinális probléma (Bodnár, 2018a; 2023a). A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű kormányzati beruházást már az elejétől kezdve környezeti károk, föld-kisajátítások és társadalmi feszültség kísérték (Bodnár, 2018). Az akkori fideszes gödi önkormányzat társadalmi egyeztetés és tájékoztatás nélkül döntött a 80 hektáros ipari övezet létrehozásáról a település közvetlen szomszédságában, ezért „Göd sírásóinak” is nevezik őket a helyiek. 2020-ban kapott a Samsung SDI felső küszöbértékű veszélyes üzem besorolást, amely tovább növelte a lakossági aggodalmakat. A közmeghallgatások során a helyiek nem kaptak kielégítő tájékoztatást a veszélyes anyagok mennyiségéről és az esetleges balesetek következményeiről vagy a környezeti kockázatokról (Bodnár, 2020). A helyiek által „kis gömböcnek” nevezett gyár folyamatosan terjeszkedett, és a gödi eset idővel országos jelentőségűvé és az akkumulátoripari beruházásokkal kapcsolatos viták egyik szimbólumává vált.

A szolidaritás lehetőségei és akadályai a helyi ellenállásban

A meginterjúvált helyi lakosok jelentős része úgy érzi, hogy a gazdasági és a politikai érdekek elsőbbséget élveznek a környezetvédelemmel, az átláthatósággal és a helyi közösség érdekeivel szemben. A gödi terepmunka idején készült Magyar Hang riportból az derül ki, hogy a helyi lakosok egy jelentős részének elege van a Samsung témájából. Tudnak ugyan a környezetet károsító történetekről, de nem szeretnék vele foglalkozni, belefáradtak (Csécsi, 2024). Az interjúk tapasztalatok azt mutatták, hogy ezzel párhuzamosan a környezeti károktól és egy esetleges ipari balesettől való félelem okozta szorongás csendesesen húzódik meg az ott lakók életében, még ha nincs is elégük a Samsung témájából, akkor is tehetetlennek érzik magukat.

A Samsung SDI által okozott környezeti károkat eltérően érzékelhetik a helyi lakosok. A látható és hallható károkat – mint például az erdőirtást és a zajszennyezést – a legjobban a közel lakók érzékelik, a lakosság messzebb élő része sokszor nem vesz róluk tudomást vagy neutralizálja azt. A „láthatatlan” károkról, mint például a levegőszennyezésről, a veszélyes vegyi anyagok talajba szivárgásáról vagy akár a dolgozók egészségének veszélyeztetéséről nehéz információhoz jutni. A hivatalos tájékoztatás és a társadalmi egyeztetés hiánya miatt a gyár mérete egy nagyon lényeges szempontja annak, hogy a helyi lakosok hogyan és mióta érzékelik a Samsungot a településükön, amely több lakossági interjúban is megfogalmazódott. A helyi civileknek nagyon fontos szerepe van az állam és a vállalatok által eltitkolni kívánt adatokhoz és információkhoz való hozzáférésben, és abban, hogy ezekről tájékoztatták a lakosságot. Ezáltal a helyi lakosok számára a gyár méretén túl is érzékelhetővé tették a Samsung SDI által okozott környezeti és társadalmi károkat.

Ellenállás: a Göd-ÉRT Környezetvédelmi és Városvédő Egyesület

A Göd-ÉRT Környezetvédelmi és Városvédő Egyesület 2020. március 1-jén alakult meg, de már előtte is együtt dolgoztak néhányan azon, hogy információkat szerezzenek a Samsung-gyár működésével kapcsolatban. A helyi mozgósítás már az elején nehézségekbe ütközött. „Hát az az igazság, hogy ez a Göd újtelepi lakosság úgy szerveződött, hogy igazán nem szerveződött” (A). Az EMLA (Környezeti Management és Jog Egyesület) – amely jogvédő szervezet környezeti ügyekben – segített az egyik bócsai lakosnak és együtt felkeresték a Bócsán élőket, hogy hozzanak létre pertársaságot. Ez nem sikerült, és az a család, aki hiába próbálta mozgósítani a gyár közelében élőket, el is költözött Gödről. Az EMLA jogásza szerint általános probléma, hogy környezeti ügyekben sokszor hiányzik a szolidaritás a közösségekből (Kiss, 2024). A környezeti kárt okozó tevékenység általában nagyon sok helyi lakost zavar és nem is értenek vele egyet, de amikor arra kerülne a sor, hogy a petíció aláírásán túlmutatóan hivatalosan is felvállalják a küzdelmet – például ügyfélként perbe lépéssel – akkor a tiltakozók nagy része hirtelen eltűnik, pedig az ügy sikerességéhez nagyban hozzájárulna a tiltakozók száma (Kiss, 2024). Ez Göd esetében is jól érzékelhető, ahol ráadásul a gyár közvetlen szomszédságából még a demonstrációkra sem nagyon mentek ki.

„(...) ami nagyon meglepő volt, hogy akik ott közvetlenül a gyár mellett laknak, tehát direktben, akiknél el is ismeri a hatóság, hogy zajszennyezés van, abban a körzetben a múltkori országgyűlési választáson a Fidesznek a képviselője nyerte azt a választóközteret (...). És azt mondják, hogy hát jó lesz nekünk az, befogjuk ugyanúgy a szánkat, nem tiltakozunk semmi ellen, inkább akkor hasznosítsuk a fennálló állapotot, kiadják a házaikat, munkásszállókat csinálnak belőlük” (A).

Az évek alatt az egyesületet alapító tíz tagnak a többsége – leginkább azok, akik Bócsán éltek, így teljesen ellehetetlenítette mindennapjaikat a Samsung SDI – elköltözött Gödről. Az egyesületnek 2024-ben, az interjúk készítésének idejében körülbelül 50 tagja volt, leginkább nők. Közülük aktívan csak körülbelül tíz ember vett részt a munkában, amelynek következtében nagy teher hárult rájuk. Sokan munka mellett foglalkoznak az egyesület dolgaival, amely hosszú távon nagyon megterhelő. „Úgy hadakozni a hatóságokkal és a gyárral, hogy a szabadidejéből kell szakítania rá az embernek, azért az úgy (...) és veled szemben van egy apparátus. A hatóságnál, a gyárnál is, mindenhol” (A). Az aktív tagok között több nyugdíjas is van, akik segítik az egyesület munkáját, de fiatalok nem csatlakoztak az egyesülethez. „Fiatalok? Nem nagyon, nem nagyon, de mit tudom én, a közmeghallgatáson ott voltak fiatalok is, és még fel is szólaltak. Én már annak is örülök, hogy ilyen 30-40-esek bekapcsolódtak” (A). Az egyesület aktív tagjai sokszor más közügyekben is aktívak, sok önkéntes feladatot is elvállalnak, ezáltal jelentős kapacitáshiánnyal küzdenek. Ahhoz, hogy valaki tevékeny tagja is legyen az egyesületnek nagyobb elköteleződés és motiváció kell, viszont nagy szükségük

lenne arra, hogy minél többen elköteleződjenek. *„Ez a korlátja, lesarkítva mindennek az a korlátja, hogy öt ember csinálja az egészet, és nem tud annyi fele szakadni”* (A).

Egy lakossági interjúban jelent meg az a narratíva, hogy az első nagy közfelháborodást a Covid-19 elsöpörte. Ehhez hozzájárult még a különleges gazdasági övezet létrehozása is, megfélemlítette a helyi lakosokat.⁸ Az egyik legnagyobb demonstráció a gyár ellen 2023 áprilisában volt (Kulcsár, 2023), amelyre már szerte az országból érkeztek akkumulátoripari beruházás által érintett településekről. Kevés helyi lakos vett részt ezen a demonstráción annak ellenére, hogy milyen negatívan érinti a települést a Samsung-gyár. *„Nem jönnek az emberek. Azt várják, hogy más oldja meg helyettük, és amikor megvan, akkor örülnek neki”* (A).

Arra a stratégiai felvetésre, hogy milyennek kell lennie az ellenállásnak, többféle megközelítéssel is találkozunk az aktivisták mind az egyesületen belül, mind kívül. *„Ez egy állandó vita, hogy úgy lehet megnyerni az embereket, hogy erőszakmentesen és békésen, és csak a biztonságot akarjuk, és nem szidjuk a kormányt, nincs Orbán takarodj meg ilyesmi”* (A). Sok helyi lakos – főleg az iparüzési adó elvétele után – azt kommunikálta, hogy inkább óvatosan kell cselekedni, amely sokszor frusztráció forrása is az aktivistáknak, akik viszont nap mint nap szembesülnek azzal, hogy milyen nehéz a hatalom ellenében tevékenykedni. *„Tehát ez az állandó kényszer, hogy ne haragítsuk magunkra a hatalmat, és nyerjük meg azokat, akik jobboldali érzelműek”* (A). Sokszor még az egyesületen belül is nehéz megegyezni abban, hogy milyen üzenetet közvetítsenek, mennyire legyenek radikálisak és milyen eszközöket használjanak figyelemfelkeltésre.

Összességében az egyesület tagjai a lakosság – és a tágabb magyarországi közönség – tájékoztatását érzik az egyik legfontosabb feladatuknak. Ebben tudják a legnagyobb sikereket elérni, még ha nagyon lassítják is a hatóságok a közadatígyénység folyamatát.

„(...) próbáljuk fenntartani az érdeklődést a környezetvédelmi ügyek iránt, meg úgy általában a gödi ügyek iránt, de (...). Szóval eléggé vékony szalmaszálon egyensúlyozunk, mert az a tapasztalat, hogyha túl sokat sulykoljuk, hogy Samsung, Samsung, Samsung, azt hiszik az emberek, hogy minket semmi más nem érdekel. Tudod?” (A).

Azt, hogy milyen nehéz ellensúlyozni a propagandát, jól érzékelteti, hogy az egyesület tagjai sokszor szembesülnek azzal, hogy hiába fektetnek rengeteg időt és energiát a tájékoztatásba, többen nem szeretnének hallani a Samsungról egyrészt azért, mert szakpolitikai helyett pártpolitikai ügyként keretezi a kormány az akkumulátoripari beruházásokat, másrészt az ebből adódó tehetetlenségérzés miatt. *„Nehéz dolog ez (...),*

⁸ A gödi különleges gazdasági övezetet 2020-ban a Covid-19 világjárvány okozta tömeges megbetegedések miatti veszélyhelyzetre hivatkozva rendelték el. A két legnagyobb akkumulátorgyártási kapacitással rendelkező gyár esetében, Gödön és Iváncsán alkalmazta a kormány a különleges gazdasági övezet kijelölését, amellyel a megyei önkormányzathoz került az iparüzési adó, és a gazdasági övezettel kapcsolatos döntésekbe való beleszólás joga (136/2020. (IV. 17.) Korm. rendelet).

különböző az emberek véleménye, de a többség nem nyilvánul meg semmilyen formában, azoknak még nem látunk bele a fejébe. (...) De mindenki szerintem távol akarja tartani magát a politikától, ami nagyon nem jó. Különösen most nem jó” (A).

Az egyesület szerepéből adódóan – folyamatosan arról kommunikálnak, ami negatív hatással van a helyikre – úgy látják a civilek, hogy az emberek kétféleképpen viszonyulnak hozzájuk Gödön. Vannak azok, akik nagyon hálásak a munkájukért, amely a legtöbb lakossági interjúban is megjelent. *„És aztán van a másik, hogy Úristen, ezek a méregzöldek. Semmi más szót nem tudnak, csak azt, hogy Samsung, ezek a hülyék, meg fejlődésellenesek, meg iparellenese” (A).* Vannak olyan lakosok is, akik inkább elköltöznek vagy defenzív állapotba kerülnek. Megbízna az egyesület által feltárt információkban, szenvednek attól, hogy a Samsung SDI közelében kell élniük, de mivel már ott van a gyár, ezért inkább azon a véleményen vannak, hogy jobb mással foglalkozni, mert már úgysem lehet mit kezdeni vele.

„Úgyhogy részben meg érthető, csak azért mégis, hogyha már az ember nem is tud elmenni innen, akkor meg miért nem mondja meg, hogy de akkor én ezt nem fogadom el. Tudod, egy ilyen civil szervezetben nem áll senki mögött ostorral egy másik, hogy te dolgozzál ennyit, meg ennyit, nyilván mindenki annyit tesz bele, amennyi neki az idejéből, energiájából, saját motivációjából telik. De ha mindenki csak egy picit tenne hozzá, mondjuk csak a tizedét-husadát, mint amennyit beleteszünk, akkor azért sokkal hatásosabbak tudnánk lenni. De ehhez viszont, hogy eljussunk idáig, és ezt már országos tapasztalatok alapján mondom, mert szinte mindenhol ugyanezt mondják, ahhoz egy olyan szemléletformálás kell, amit nem tudunk megúszni. És közben meg megy az idő, megy az idő, de kell az edukálásra, a szemléletformálásra időt fordítani, mert különben semmilyen hatása nem lesz annak, amit csinálunk. Semmilyen” (A).

A Göd-ÉRT Egyesület kulcsszerepet játszott abban, hogy országos szinten tematizálják az akkumulátoripari beruházásokkal kapcsolatos problémákat. Sok szempontból az ő munkájuknak köszönhetően tudnak jobban felkészülni más településeken azzal kapcsolatban, hogy mire kell figyelni, milyen jogi lehetőségeik vannak egy tervezett gyárral kapcsolatban. 2023. október 26-án a *Third Battery Day* alatt tartott közös demonstráción jelentették be az AKÁRTEIS (Akkumulátor Károsult Települések Igazáért Szövetség) ernyőszervezet megalakulását, de már előtte is egyre szorosabban működtek együtt az akkumulátoripari beruházások ellen küzdő civilek. Azóta folyamatosan nő az AKÁRTEIS tagszervezeteinek a száma. Informális szövetség marad, mert az egyesületté alakulás túl sok ráfordított időt és adminisztrációt kívánna, amely azon kevés a saját településükön aktív civilekre hárulna, akik már amúgy is leterheltek. *„Mindenkinek nagyon lefoglalják az energiáit a helyi küzdelmek” (A).* Az AKÁRTEIS tagjai folyamatosan kapcsolatban vannak, néhány hetente megosztják egymással a tapasztalatokat, és próbálnak egymásnak segíteni. Elmennek egymás fórumaira, így a jelenlétükkel is támogatják a helyi küzdelmeket.

„(...) például egy-egy ilyen fórumon, ott az érdi fórumon tapasztaltam, hogy az emberek azért buzditják így egymást, akaratlanul is, tehát ez így kimondatlanul, hogy fontos a közélet, fontos a szerveződés, fontos az, hogy egymásnak tanácsokat adjunk, és valamilyen módon kezünkbe vegyük az irányítást. Tudod? Tehát azért fontosak ezek a közösségi összejövetelek” (A).

Az egymáshoz közel lévő települések ellenállásai próbálják még szorosabbra fűzni a kapcsolatot, hogy regionális szinten még inkább tudják egymást segíteni. A dél-budapesti agglomeráció közelében már olyan regionális szövetségek vannak a tervezett sóskúti üzem miatt, amelyek együtt próbálnak fellépni a beruházás megakadályozásáért és sikereket is értek már el. Az AKÁRTEIS ernyőszervezetben kiállnak egymás mellett olyankor is, ha a döntéshozók részéről támadás éri a civileket. Egy ilyen esetben közös nyilatkozatot is kiadtak már:

„Amikor a MIAKÖ-t (Mikepércsi Anyák) támadta ott a helyi propagandagyár, meg a mindenféle fideszes álcivil szervezetek, akkor írtunk egy szolidaritási nyilatkozatot, amit nemcsak akkumulátoros civil szervezetek írtak alá, hanem a legnagyobb szakszervezetek. Szóval ezt megfuttattuk, hogy lássák, hogy erő van mögöttünk, szemben ezekkel az álcivilekkel” (A).

Ezenkívül ágazatokon átívelő kapcsolatrendszer létrehozásán is dolgoznak, hogy az egyéb közügyekben aktív civilek is tudjanak meg minél többet az akkumulátoripari beruházásokkal kapcsolatos küzdelmekről és a beruházások környezetre és társadalomra gyakorolt negatív hatásairól.

A gödi eset arra rámutat, hogy a szolidaritás környezeti ügyekben eltérő formákban jelenhet meg. Az ökológiai szolidaritás szakirodalma szerint a környezeti konfliktusokban létrejövő ellenállások nem csupán a helyi környezeti károk mérsékléséről kellene szólniuk, hanem az emberi és természeti rendszerek kölcsönös függőségének felismeréséről, valamint az ezeket alakító társadalmi és intézményi viszonyok közös alakításáról (Thompson et al., 2011). Az aktivistákkal készült interjúk alapján a gödi esetben nem jelenik meg a kapitalizmus vagy a zöld gazdaság átfogó kritikája, mert az egyesület elsődleges célja a Samsung SDI jogszerű működésének kikényszerítése, valamint a szabályozási környezet alakítása. Ez eltér például a németországi Tesla gyár elleni tiltakozásoktól, ahol a helyi környezeti konfliktus a tőkefelhalmozás, a zöld átmenet és az ipari fogyasztói társadalom strukturális kritikájával is összekapcsolódik (Braucher & Mazziéri, 2024). Ugyanakkor a Göd-ÉRT tevékenysége túlmutat a klasszikus *Not in My Backyard* logikán. Az AKÁRTEIS létrehozásával és a települések közötti együttműködések kiépítésével olyan áthidaló szolidaritási háló jött létre, amely a kölcsönös támogatásra és tudásmegosztásra épül. Ebben az értelemben a gödi civilek nem a gazdasági rendszer alapvető működési logikáját kérdőjelezi meg, hanem azokat a politikai és intézményi hatalmi viszonyokat, amelyek a helyi közösségek és a természet érdekeit gazdasági céloknak rendelik alá.

A helyi szolidaritás akadályainak és az ellenállás elnyomásának összefüggései

Az aktivisták leterheltsége, valamint, hogy ilyen kevesen kell megküzdeniük a rájuk háruló rengeteg feladattal, részben visszavezethető a magyar társadalom szolidaritáshiányos állapotára is. Ennek történelmi gyökerei a szocialista rendszerben keresendők, ahol az állam paternalista szerepe, a bizalomhiány és a családra korlátozódó kapcsolatok miatt nem alakult ki valódi érdekképviselő és szélesebb társadalmi összetartás (Vida & Bajnóczki, 2026). A rendszerváltás után az állami gondoskodás iránti igény, valamint az individualizmus és a materializmus tovább erősítette a bizalomhiányt, amely máig akadályozza a társadalmi szolidaritás és az egymás iránti felelősségérzet megerősödését (Vida & Bajnóczki, 2026). Göd esetében fontos tényező az is, hogy alvóváros. A legtöbben más településen dolgoznak, így kevesebb időt töltenek Gödön. Ez hatással van egyrészt arra, hogy a lakosok mennyire érzik magukat érintettnek a helyi ügyekben, másrészt arra is, hogy mennyi idejük és energiájuk marad cselekedni.

A szolidaritás akadályait azért érdemes az ellenállás elnyomásával összefüggésben vizsgálni ebben az esetben, mert minél gyengébb a helyi szolidaritási háló a Samsung-gyár ügyében – amelynek oka lehet a megtorlástól való félelem is – annál kevesebb erőforrás áll a civilek rendelkezésére, akik az Orbán-rezsim ellenséges politikai környezetében az ellenállást megnehezítő jogi, retorikai és puha kontrolleszközök között folytatják munkájukat. Ezzel párhuzamosan viszont olyan rejtett szolidaritási háló körvonalazódott az interjúk alapján, amelyben a helyi lakosok valamilyen módon kívülről – többek között anyagilag – támogatták az egyesületet. Ez rávilágít arra, hogy a helyi szolidaritás megerősödésének akadályai nem kizárólag történelmi gyökerűek, hanem annak a polarizált, félelemre épülő és bizalomhiányos rendszernek a következményei is, amelyet az Orbán-kormány épített ki 2010-től kezdődően.

A helyi civilek ellenállásának megnehezítése szorosan kapcsolódik a magyarországi civil társadalom ellehetetlenítéséhez (Buzogány et al., 2022; Gerő, 2024), amely már adott volt akkor, amikor a Göd-ÉRT Egyesület elkezdte a tevékenységét. Az ellenállás elnyomásához kapcsolódó intézkedésekben és gyakorlatokban keverednek a retorikai, szabályozási (például közigazgatási vagy jogalkotási), hatósági és az informális eszközök.⁹ Nagy részük elsősorban az állam által támogatott gazdasági tevékenység, ez esetben a Samsung-gyár működésének és folyamatos bővítésének elősegítését célozza, de sok ponton összekapcsolódik az ellenállás elnyomásával, amely a piaci érdekek hatalomgyakorlással való komplex összefonódására utal (Szalai, 2025).

⁹ Az akkumulátorgyártással kapcsolatban retorikai elemre egy példa az, ahogyan a kormányzati retorika formálja az ellenállásról, illetve magáról a környezeti kárról alkotott képet a szélesebb nyilvánosság előtt. Egyrészt megbélyegzi az ellenállást, mint a gyár ellenzőit, akik igazából politikai aktivisták, illetve akik tízezrek munkahelyeit veszélyeztetik (Szabad Európa 2023), másrészt egy olyan képet fest az akkumulátoripari stratégiáról, amely csak a benne rejlő lehetőségeket, mint például a munkahelyteremtés, hangsúlyozza. Azt, hogy ez hogyan valósul meg – a munkavállalók körülbelül fele betelepített vendégmunkás (Györffy, 2023a), munkavédelmi szempontból átláthatatlan és sokszor veszélyes körülmények – már nem részletezi (Bodnár, 2022).

A terepmunka és a dokumentumelemzés alapján három olyan kategória körvonalazódott, amelybe illeszkednek az ellenállás elnyomásának eszközei. Ezek az ellenállás mértékének mederben tartása, a jogalkotással, illetve a jogalkalmazással kapcsolatos súlyos visszaélések, illetve az egyesületet és tagjait ért atrocitások. A tanulmány a továbbiakban az ellenállás mértékének mederben tartását tárgyalja, mert ez kapcsolódik a legszorosabban a helyi szolidaritás ellehetetlenítéséhez.¹⁰ Ebben a kategóriában olyan puha kontrolleszközökkel is találkozhatunk, amelyek állami, helyi önkormányzati és vállalati narratívákra épülnek. Ide sorolhatjuk az akkumulátorgyártás szakmai kérdéseinek kisajátítását a hegemon (párt)politikai diskurzus által, a fideszes támogatottságú önkormányzat közösségi rendezvényeit, valamint a Samsung SDI társadalmi felelősségvállalás programjait is. Ez utóbbit a vállalat annak érdekében alkalmazza, hogy elfogadtassa magát a közösséggel függetlenül attól, hogy szennyezi a környezetüket (Balsiger, 2015; Csengel, 2024). Ezek az eszközök növelik a bizonytalanságot, bizalmatlanságot és a megosztottságot, valamint elfedik a valódi problémát és annak súlyosságát, ezáltal akadályozzák a helyi ellenállás megerősödését.

Egy illiberális populista politikai rezsimben a civil társadalom többek között két meghatározó nehézséggel néz szembe. Egyrészt a kormány civil társadalommal szembeni intézkedéseivel, másrészt azzal, hogy erős politikai polarizációval átítított társadalmi közegben kell tevékenykedniük (Gerő, 2024). A politikai polarizáció negatív hatásai markánsan megjelentek a gödi lakossági és az aktivistákkal készült interjúkban is. A helyi lakosokkal készült interjúk nagyobb részében az általános, közügyektől való elidegenedés volt megfigyelhető, amelybe a gödi Samsung-gyár is beletartozott. Akit nagyon foglalkoztattak a gyár által okozott környezeti károk, az iparbiztonsági kockázatok vagy akár a várostól elvett iparűzési adó, annál is egyfajta közügyektől – az ő értelmezésükben politikától – való távolságtartás és viszolygás jelent meg. Az aktivisták számára ebből adódóan a politikai polarizáció a mozgósítás nehézségeiben tükröződött.

Az Orbán-kormány célja volt, hogy ne lehessen szakpolitikai, pártpolitikamentes vitát folytatni az akkumulátorgyártásról. Ebben a kormányzati szándéknak megfelelő narratív átkeretezésben a gyárral kapcsolatos szakmai, környezetvédelmi vagy iparbiztonsági kérdések is pártpolitikai kérdésekké váltak, amely hatására az érintett lakosokban az őket érintő közügyek iránt fokozódott a közömbösség. Ez a helyi szolidaritást akadályozó tényezőként is értelmezhető, ami rávilágít a politikai diskurzusok és a szolidaritási attitűdjei közötti kapcsolat kiemelt jelentőségére (Zakariás et al., 2023). Továbbá olyan egzisztenciális félelmeket is generálhat, hogy akár (környezetvédelmi) szakértők sem vállalják nyíltan a véleményüket, attól félve, hogy nem kapnak további megbízásokat. Ebből adódik az a probléma, hogy szinte lehetetlen környezetvédelmi szakértőt találnia az egyesületnek. A szakértők attól

¹⁰ Az ellenállás elnyomásának eszközeit részletesebben lásd. Szalai (2025). Ez utóbbi tanulmány tárgyalja az ellenállás mértékének mederben tartásának mechanizmusait is, amelyek a jelen tanulmányban részben átdolgozottan jelennek meg.

félnek, hogyha negatív véleményt írnak a gyár környezeti hatásairól, akkor a jövőben nem kapnak megbízást (A). Ez nagyon jól szemlélteti a hegemoniának azt az értelmezését, amelyben Éber (2023) szerint a politikai jelentésadás kontrollja és a valóságértelmezés uralása együttesen van jelen. Ebben az esetben az, hogy a politikai elit milyen jelentéssel és narratívákkal ruházza fel az akkumulátorgyártás kérdéskörét, hozzájárul a Fidesz által preferált valóságértelmezés fenntartásához.

A civilek szempontjából sokszor az is nehéz, hogy a saját érdemükként ismertessék el azt, amiért megdolgoztak. Erre nagyon jó példa, hogy a 2024-es önkormányzati választások előtt a megye adott pénzt az önkormányzatnak a monitoring-rendszer kiépítésére.¹¹ Azzal kapcsolatban az interjúk készítésének idejében még semmit nem tett közzé nyilvánosan az önkormányzat, hogy hol lesznek monitoring-kutak, pontosan mit fognak mérni, valamint hogy a légszennyezést is fogják-e monitorozni (A). Ez kampánycélt is szolgált, mivel a monitoring-rendszer kiépítésének már sokkal hamarabb meg kellett volna valósulnia, de azáltal, hogy a polgármester sikeresen pályázott a megyéhez, azt kommunikálta, hogy ha újraválasztják, akkor mindent megtesz – és meg is tud tenni, mert hozzáfér a forrásokhoz –, hogy biztosítsa a helyiek nyugalalmát:

„Na most ezekre szerintem nyugodtan lehet mondani, hogy ha mi nem bizonyítjuk a szennyezést, vagy nem tárunk fel olyan vizsgálati adatokat, amik szennyezésre utalnak, akkor nem tartanánk itt. Ők persze nem fogják ezt elismerni, merthogy ők maguktól is akartak volna monitoringot. Érdekes, hogy 2019 óta nem csinálták meg, de most a Kammerer megcsinálja, akkor majd ezt magának fogja tulajdonítani. Tehát ezt muszáj úgy kommunikálni, hogy ez a mi tevékenységünknek köszönhető” (A).

A belpolitikai viszályok és a Samsung-gyárral kapcsolatos szorongások, valamint egy esetleges ipari balesettől való félelem miatt az egyik interjúalanyom szerint a gödi lakosok már vágytak olyan közösségi programokra, amelyek pozitív viselkedésűek és összehozzák a lakosságot (L6). Ezeket a 2023-ban megválasztott, azóta újraválasztott, függetlenként induló, de Fidesz által támogatott polgármester, Kammerer Zoltán valósította meg. A Samsung adójából a városnak visszacsorgatott bevételből az önkormányzat különböző lakossági fesztiválokat, kulturális eseményeket szervezett, volt amelyiket közvetlenül a gyár melletti játszótérre. Ezek a programok ugyan hozzájárulhatnak a helyi közösségi kapcsolatok erősítéséhez, ugyanakkor a konfliktus strukturális okai nem kerülnek napirendre, sőt, azokat igyekeznek elfedni. Így a közösségi kapcsolatok erősítése nem jár együtt a környezeti konfliktus körüli társadalmi szolidaritás megerősödésével.

¹¹ Az önkormányzati monitoring-rendszer kiépítéséről lásd bővebben: https://god.hu/wp-content/uploads/2023/06/Kt_10_20230628.pdf, <https://hellogod.hu/cikk/a-talajvizek-ellenorzeserol-tett-bejelentest-a-polgarmester>

Konklúziók

A hazai környezeti konfliktusok társadalmi dinamikái nem tekinthetők új jelenségnek. Már több mint két évtizeddel ezelőtt rámutattak arra, hogy a magyarországi környezeti ügyekben visszatérően megjelennek olyan sajátosságok, mint a helyi közösségek döntéshozatalból való kiszorulása, az információhiány, valamint az intézményekkel szembeni bizalom megrendülése (Lányi, 2001). Az akkumulátoripari beruházások körüli helyi konfliktusok számos vonatkozásban ugyanezt a mintázatot követik, ugyanakkor a stratégiai iparpolitikai célok és a zöld átmenet narratívája olyan gazdasági és politikai környezetet teremtenek, amely tovább szűkítheti a helyi közösségek érdekérvényesítési lehetőségeit.

A tanulmány amellettt érvelt, hogy a gödi környezeti konfliktus nem kizárólag lokális környezeti károkozasként értelmezhető, hanem szorosan kapcsolódik az elektromobilitásra épülő zöld átmenet, a félperifériás világ gazdasági integráció, valamint az Orbán-kormány által támogatott akkumulátoripari beruházások tágabb összefüggéseihez. Az uniós klímasemlegességi cél, amely az elektromobilitásra való átállást támogatja, hozzájárul az akkumulátoripar fellendüléséhez, amely további környezeti károkat és társadalmi konfliktusokat okoz Európában és Európán kívül is. Az akkumulátorgyártáshoz Magyarországon az erdős területek és jó minőségű termőföldek felszámolásától kezdve a zaj-, levegő- és talajszennyezésen át sokféle környezeti kár társul. A gyárak építéséről és bővítéséről nincs hivatalos tájékoztatás és társadalmi egyeztetés, illetve legtöbb esetben környezeti hatástanulmány sem készült.

A Göd-ÉRT Egyesület működése jól szemlélteti azokat a helyi szintű és strukturális korlátokat, amelyek az akkumulátoripari beruházásokkal szembeni civil ellenállást jellemzik. Az interjúk alapján a mozgósítást kezdettől fogva alacsony társadalmi részvétel, politikai megosztottság, jogi és intézményi mechanizmusok, valamint korlátozott erőforrások nehezítették. Miközben az egyesületnek meghatározó szerepe volt a Samsung-gyár működésével kapcsolatos információk feltárásában és a lakosság tájékoztatásában, a helyi támogatottság nem alakult át aktív részvétellé, így a közösségi érdekérvényesítés terhe néhány aktivistára hárult. A gödi eset így nemcsak az akkumulátoripari beruházások környezeti következményeire világít rá, hanem arra is, hogy az állami és vállalati érdekek komplex összefonódása milyen módon korlátozhatja a helyi közösségi szolidaritást, valamint a közösség érdekérvényesítési lehetőségeit.

Ezzel párhuzamosan azonban az egyesület tevékenysége fokozatosan túllépett a helyi szinten, mivel meghatározó szerepet játszott az akkumulátoripari beruházások országos tematizálásában, valamint a települések közötti együttműködések kialakításában. Az AKÁRTEIS ernyőszervezet létrejötte és az egyre erősödő informális hálózatok azt mutatják, hogy a helyi közösségen belüli szolidaritás korlátai mellett megerősödtek a települések közötti áthidaló kapcsolatok, amelyek elősegítik a tudásmegosztást, a kölcsönös támogatást és a kollektív érdekérvényesítést.

Felhasznált irodalom

- Abelvik-Lawson, H. (2019). *Indigenous Environmental Rights, Participation and Lithium Mining in Argentina and Bolivia: A Socio-Legal Analysis*. [PhD thesis, University of Essex].
- Balsiger, P. (2015). Managing Protest: The Political Action Repertoires of Corporations. In D. Della Porta & M. Diani (Eds.). *The Oxford Handbook of Social Movements* (pp. 653–666.) Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/OXFORDHB/9780199678402.013.60>
- Beizsley, D. (2019). Researching elites at the margins of research ethics frameworks. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*. 9(2). 37–51. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072019009002003>
- Bodnár, Zs. (2018). Engedély nélküli építkezés, letarolt erdő, gyorsított kisajátítás: nő az elégedetlenség Gödön. Átlátszó, november 26. <https://atlatszo.hu/2018/11/26/engedely-nelkuli-epitkezes-letarolt-erdo-gyorsitott-kisajatitas-no-az-elegedetlenseg-godon-a-samsung-gyar-miatt/>
- Bodnár, Zs. (2018a). Terjeszkedik a Samsung-gyár, Göd iparvárossá válhat, a környékeliek aggódnak. Átlátszó, szeptember 7. <https://atlatszo.hu/kozpenz/2018/09/07/terjeszkedik-a-samsung-gyar-god-iparvarossa-valhat-a-kornyekbeliek-aggodnak/>
- Bodnár, Zs. (2020). Tízszeresére nőhet a veszélyes anyag mennyisége a Samsung gödi gyárában. Átlátszó, január 11. <https://atlatszo.hu/orszagszerte/2020/01/11/tizszeresere-nohet-a-veszelyes-anyag-mennyisege-a-samsung-godi-gyaran/>
- Bodnár, Zs. (2023). Pert nyertünk és kiderült: betemették a kutat, ami megmutatná, mérgezi-e a talajvizet a gödi akkumulátorgyár. Átlátszó, január 12. <https://atlatszo.hu/kornyezet/2023/01/12/pert-nyertunk-es-kiderult-betemettek-a-kutat-ami-megmutatna-mergezi-e-a-talajvizet-a-godi-akkumulatorgyar/>
- Bodnár, Zs. (2023a). 1700 tonna illegálisan tárolt akku-hulladék elszállítását rendelte el a hatóság az abasári raktárból. Átlátszó, augusztus 11. <https://atlatszo.hu/orszagszerte/2023/08/11/1700-tonna-illegalisan-tarolt-akku-hulladek-elszallitasi-at-rendelte-el-a-hatosag-az-abasari-raktarbol/>
- Bodnár, Zs. (2024). Ömlik a szenny az Éltex hajdúhadházi akkus hulladéktelepén, a környéken bűz terjeng. Átlátszó, május 29. <https://atlatszo.hu/kornyezet/2024/05/29/omlik-a-szenny-az-eltex-hajduhadhazi-akkus-hulladektelepen-a-kornyeken-buz-terjeng/>
- Bodnár, Zs. (2024a). Kivonultak a kormánypárti tagok az akku-ipart tárgyaló parlamenti bizottság üléséről. Átlátszó, április 17. <https://atlatszo.hu/kornyezet/2024/04/17/kivonultak-a-kormanyparti-tagok-az-akku-ipart-targyalo-parlamenti-bizottsagi-ulesrol/>
- Braucher, C., & Mazziéri, A. (2024). The desperate last stand to save a forest from Tesla. *Aljazeera*, december 21. <https://www.aljazeera.com/features/longform/2024/12/21/the-desperate-last-stand-to-save-a-forest-from-tesla> 2026.06.14.
- Buzogány, Á., Kerényi, Sz., & Olt, G. (2022). Back to the Grassroots? The Shrinking Space of Environmental Activism in Illiberal Hungary. *Environmental Politics* 31(7) 1267–88. <https://doi.org/10.1080/09644016.2022.2113607>
- Czirfusz, M. (2022). *Akkumulátoripari fellendülés Magyarországon: az értéklánc szereplői, dolgozói és szakszervezeti perspektívák*. Friedrich-Ebert-Stiftung.

- Csengel, K. (2024). Ruhagyűjtésről és tojáskeresésről posztol a Samsung, a környezetbe került veszélyes oldószerről hallgat. *Mérce*, április 16. <https://merce.hu/2024/04/16/ruha-gyujtesrol-es-tojaskeresesrol-posztol-a-samsung-a-kornyezetbe-kerult-veszelyes-oldoszerrol-hallgat/>
- Csécsi, L. (2024). A Samsung játszótere. A gödiek már nem is nagyon panaszkodnak. Méreg mindenütt, közben az üzem csak bővül. *Magyar Hang* 6(15), 10–11
- Dunlap, A., Verweijen, J., & Tornel, C. (2024). The political ecologies of „green” extractivism(s): An introduction. *Journal of Political Ecology*, 31(1), 436–463
<https://doi.org/10.2458/jpe.6131>
- Éber, M. Á. (2023). Antonio Gramsci második kirablása. Az antikapitalizmus egyik klasszikusának újbóloldali és újjjobboldali (félre)értelmezéseiről. *Eszmélet*, 35(138), 65–88.
- Élő, F. & Weiler, V. (2024). Akkora gyárok épülnek Magyarországon, mint még soha. De mire jó ez az egész? *Telex*, április 16. <https://telex.hu/komplex/2024/04/16/akkumulator-akkumulatorgyartas-magyarorszag-erteklanc-kritikak-iparositas>
- Éltető, A. (2023). *Akkumulátorgyártás Magyarországon (Műhelytanulmányok No. 147)*. KRTK Világgazdasági Intézet. https://vgi.krtk.hu/wp-content/uploads/2023/03/Elteto_MT_147.pdf
- Éltető, A. (2024). Miért más? A magyar akkumulátorgyártás sajátos jellemzői: jogi háttér, környezeti hatások. *Külgazdaság*, 68(7–8), 88–120.
<https://doi.org/10.47630/kulg.2024.68.7-8.88>
- European Commission. (2019). European Green Deal. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF
- European Commission. (2022). Progress on Competitiveness of Clean Energy Technologies. (COM/2022/643 final), november 15. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0643&from=EN>
- European Commission. (2025). European Clean Industrial Deal. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52025DC0085>
- Foster, J. B. (2002). *Ecology Against Capitalism*. Monthly Review Press.
https://doi.org/10.14452/MR-053-05-2001-09_1
- Gagyi, Á., Geröcs, T., & Szabó, L. (2024). *Hungary's reindustrialization: Hedging geopolitical conflicts?* Second Cold War Observatory. <https://www.secondcoldwarobservatory.com/dispatch-2024-6>
- Gerő, M. (2024). Civil Society, De-Democratization and Political Polarization: The Hungarian, Polish, and Israeli Cases. *Partecipazione e Conflitto* 17(2), 522–40.
<https://doi.org/10.1285/i20356609v17i2p522>
- Gyórfy, D. (2023). Az akkumulátorhulladék sorsa: szabályozás és technológia. *Külgazdaság* 67(11–12), 3–27. <https://doi.org/10.47630/kulg.2023.67.11-12.3>
- Gyórfy, D. (2023a). Iparpolitika és akkumulátorgyártás Magyarországon és Svédországban. *Közgazdasági Szemle* 70(3), 245–273. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2023.3.245>
- Horn, G. (2021). A NER-elit áll a tőparti természetromboló beruházások többsége mögött. Átlátszó, május 27. <https://atlatszo.hu/kozpenz/2021/05/27/a-ner-elit-all-a-toparti-termeszetrombolo-beruhazasok-tobbsege-mogott/>

- Horn, G. (műsorvezető) (2024). Környezeti jogász: Magyarországon nem volt még valódi klímaper. [Podcast – Kiss Csaba interjú], Horn Gabriella, Szabadeuropa.hu, január 16. <https://www.szabadeuropa.hu/a/kornyezeti-jogasz-magyarorszagon-nem-volt-meg-valodi-klimaper/32766171.html?>
- Karas, D. (2023). Germany's Model for European Capitalism is Exhausted. Jacobin.com, augusztus 8. <https://jacobin.com/2023/08/germany-european-capitalism-scholz-merkel-neoliberalism-capitalism>
- Kulcsár, Á. (2023). Tüntettek Gödön a helyiek biztonságáért és az akksigyárak korlátozásáért. *Mérce*, április 16. <https://merce.hu/2023/04/16/tuntetnek-godon-a-samsung-akkumulatortorgyara-ellen/>
- Lynch, M. J. (1990). The Greening of Criminology: A Perspective on the 1990s. *Critical Criminology* 2(3-4), 11–12.
- Lányi, A. (Szerk.). (2001). *A szag nyomában. Környezeti konfliktusok és a helyi társadalom*. Osiris; ELTE BTK Szociológiai Intézet Humánökológiai Szakirány.
- Marin, D., Dunlap, A., & Roels, R. (2023). *Sacrifice zones for sustainability? Green extractivism and the struggle for a just transition*. European Environmental Bureau (EEB). <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/11/Sacrifice-Zones-final-layout.pdf>
- Merk, J., González, A., & Czirfusz, M. (2024). *Electric dreams, hard realities. What the battery boom means for workers in Hungary*. SOMO, September 12, <https://www.somo.nl/electric-dreams-hard-realities/>
- Magyar Mérnöki Kamara (2023). *A MMK Környezetvédelmi Tagozatának iránymutatása a lítium-ion akkumulátor gyártási technológiák környezetvédelmi engedélyezési dokumentációinak elkészítéséhez*. <https://www.mmkkornyeztvedelem.hu/index.php/component/content/article/8-hirek/78-a-mmk-kornyeztvedelmi-tagozatanak-iranymutatasa-a-litium-ion-akkumulator-gyartasi-technologiak-kornyeztvedelmi-engedelyezesi-dokumentacioinak-elkesziteséhez?Itemid=170>
- MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság (2023) Állásfoglalás a Magyarországon jelenleg működő, telepítés alatt álló és jövőben telepítendő akkumulátorgyárak ügyében. <https://mta.hu/fenntarthato-fejlodes/az-mta-fenntarthato-fejlodes-elnoki-bizottsaganak-ffeb-allasfoglalasa-a-magyarorszagon-jelenleg-mukodo-telepites-alatt-allo-es-jovoben-telepitendo-akkumulatorgyarak-ugyeben-113218>
- Nemes, Cs., Pomázi, I., Varga, J., & Láng, Gy. (2023). *Tények és javaslatok a környezeti és társadalmi szempontból fenntartható hazai akkumulátor iparági értéklánc kialakításával kapcsolatban* (Műhelytanulmány). Magyar Akkumulátor Szövetség.
- Polyák, P. (2024). Battery supremacy. Hungary's role in Europe's EV industry. *Phenomenal World*, július 27. <https://www.phenomenalworld.org/author/palma-polyak/>
- Ruggiero, V., & South, N. (2010). Critical Criminology and Crimes Against the Environment. *Critical Criminology* 18(3), 245–250. <https://doi.org/10.1007/s10612-010-9121-9>
- Stubnya B. (2025). Ha így folytatja, csak összeszerelő üzem marad az EU az akkugyártásban. *Telex*, G7, február 19. <https://telex.hu/g7/2025/02/19/ha-igy-folytatja-csak-osszeszerelo-uzem-marad-az-eu-az-akkugyartasban>

- South, N. (2009). The Greening of Criminology. In E. Carrabine, P. Cox, M. Lee, K. Plummer, and N. South (Eds.), *Criminology: A Sociological Introduction* (2nd ed., pp. 313–330). Routledge
- Szalai, A. (2025). A környezeti károkozás társadalmi kontrollja: az ellenállás kontrollja egy magyarországi esettanulmány tükrében. *Kriminológiai Közlemények* 85(1), 195-214.
- Tálos, L., & Pápai, G. (2025). Ötszáz köbméter olaj szivárgott el egy MOL-vezetékől Gárdonyinál, kerti kutakban bukkant fel. Átlátszó, január 19. <https://atlatszo.hu/orszagszerte/2025/01/19/otszaz-kobmeter-olaj-szivargott-el-egy-mol-vezetekbol-gardonyinal-kerti-kutakban-bukkant-fel/>
- Thompson, J.D., Mathevet, R., Delanoë, O., Gil-Fourrier, C., Bonnín, M., & Cheylan, M. (2011). Ecological solidarity as a conceptual tool for rethinking ecological and social interdependence in conservation policy for protected areas and their surrounding landscape. *Comptes Rendus Biologies*, 334(5-6), 412–419. Epub 2011 Apr 30. PMID: 21640950. <https://doi.org/10.1016/j.crvi.2011.02.001>
- Vida, L. & Bajnóczki, L. (2026) *Elit hobbi vagy társadalmi erő? A civilek kapcsolathálózati szegregációjának longitudinális vizsgálata*. CIVIL SZEMLE, 23 (3). pp. 5-28. ISSN 1786-3341
- Zaitch, D., Boekhout van Solinge, T., & Müller, G. (2014). Harms, Crimes and Natural Resource Exploitation: A Green Criminological Perspective on Land-Use Change. In M. Bavinck, L. Pellegrini, & M. Erik (Eds.), *Conflicts over natural resources in the Global South* (pp. 91–108). CRC Press; Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.1201/b16498>
- Zakariás, I., Feischmidt, M., Gerő, M., Morauszki, A., Zentai, V., & Zsigmond, Cs. (2023). Solidarity with Displaced People from Ukraine in Hungary: Attitudes and Practices. *Journal of International Migration and Integration*, 24(4), 1645-1667. <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01096-8>